

POZICIJA

2007 m. vasaris LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS INFORMACINIS LEIDINYS

Leidžiamas nuo 1989 metų

Konferencija - „Lietuvos Helsinkio grupei 30 metų“ 2007 m. sausio 9 d.

Trisdešimt vilties metų

Lietuvos Respublikos Seime 2007 m. sausio 9 dieną, Vilniaus rotušėje sausio 10 dieną vyko konferencija „Lietuvos Helsinkio grupei 30 metų“.

Šventėje dalyvavo LR Seimo pirmininkas Viktoras Muntianas, užsienio valstybių ambasadoriai, LR seimo nariai, Lietuvos valstybės pareigūnai, mokslininkai, politikai, Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Rusijos Helsinkio grupių nariai-steigėjai, buvę politiniai kaliniai, disidentai ir pasipriešinimo judėjimų dalyviai.

Tarp jų - vienas Lietuvos Helsinkio grupės narių-steigėjų - Tomas Venclova, pasaulyje plačiai žinomas poetas, vertėjas, literatūros kritikas ir publicistas, Jeilio (JAV) universiteto profesorius, 1995 m. Lietuvos Respublikos Prezidento apdovanotas LDK Gedimino ordinu, Komandoro kryžiumi; Liudmila Aleksejeva Maskvos Helsinkio grupės narė-steigėja, istorikė, kovotoja už žmogaus teises, nuo 1996 m. Maskvos Helsinkio grupės pirmininkė, 1998-2004 m. Tarptautinės Helsinkio federacijos prezidentė; Insas Calitis buvęs politinis kalinys ir Latvijos pasipriešinimo judėjimo dalyvis, aktyviai bendradarbiavęs su Lietuvos Helsinkio grupe, Latvijos nepriklausomybės atkūrimo signataras nuo 1991-ųjų buvęs Latvijos parlamento narys; Mart Niklus buvęs politinis kalinys ir Estijos pasipriešinimo judėjimo dalyvis, žymus ornitologas, buvęs Estijos parlamento narys, daugelio Estijos ir užsienio visuomeninių organizacijų garbės narys, 1999 m. Lietuvos Respublikos Prezidento apdovanotas

Konferencija prasidėjo LR Seimo Konstitucijos salėje

LDK Gedimino ordinu, Komandoro kryžiumi; Viktoras Petkus - Lietuvos Helsinkio grupės įkūrėjas ir ilgametis jos vadovas, buvęs politinis kalinys, Tarptautinio Kembridžo Biografų paskelbtas 1992-1997 metų žmogumi, o 1992 m. spalį XX amžiaus žmogumi.

Pranešimus skaitė vyskupas Juozas Tunaitis, prof. Saulius Katuoka, dr. Dalia Striogaitė, dr. Arūnas Streikus, Stasys Stunguryš, Vytautas Budnikas.

Minėjimas prasidėjo Lietuvos Respublikos Seime

„XX amžiaus filosofė Hana Arends teigia: tiesa ir faktai egzistuoja nepriklausomai nuo pritarimo jiems ar jų neigimo. Tačiau tiesa egzistuoja tiek, kiek apie ją šnekama“, - tokiu įžanginiu žodžiu konferencijos „Lietuvos Helsinkio grupei - 30 metų“ atidarymą pradėjo LR Seimo narys Audronis Ažubalis. Susirinkusiuosius pasveikino LR Seimo pirmininkas Viktoras Muntianas. Jis paminėjo, kad prieš 30 metų, 1976 m. lapkričio 25 d., Tomas Venclova, Karolis Garuckas, Ona Lukauskaitė-Poškienė, Viktoras Petkus, Eitanas Finkelšteinas paskelbė Lietuvos grupės Helsinkio susitarimui vykdyti Manifestą. Taip buvo įvardintas 1975 m. rugpjūčio 1 dieną Helsinkyje pasirašytos Europos Saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Baigiamasis aktas, suteikęs legalią galimybę visos Sovietų sąjungos opozicinėms jėgoms, tarp jų ir Lietuvos žmonėms, prieštarauti oficialiajai ideologijai, kovoti už Lietuvos laisvę. Helsinkio grupės tikslas buvo tirti 1975 m. Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos Baigiamąjį aktą, pasirašyto Helsinkyje, nutarimų pažeidimus ir informuoti apie juos pasaulio visuomenę bei šį dokumentą pasirašiusių šalių vyriausybes.

LR Seimo pirmininkas Viktoras Muntianas, LR Seimo narys Audronis Ažubalis, Lietuvos Helsinkio grupės signataras profesorius Tomas Venclova

Baigiamąjį Helsinkio konferencijos aktą tuomet pasirašė daugelio pasaulio šalių atstovai, tarp jų JAV ir Kanada. Aktebuvo akcentuojamas Europos šalių saugumas ir bendradarbiavimas. Trečioje dokumento dalyje buvo aptartas šalių bendradarbiavimas humanitarinėje srityje. Kaip tik šioje dalyje buvo minimos žmogaus teisės. Be to, šalys numatė rengti nuolatinės konferencijas, stebėti priimtų Helsinkio susitarimų vykdymą. Šiomis aplinkybėmis ir pasinaudojo sovietinės sistemos kritikai, įsteigę Helsinkio grupes, aktyviausiai veikusias Ukrainoje, Rusijoje, Lietuvoje ir Latvijoje.

Konferencijos dalyvius sveikino užsienio valstybių ambasadoriai

Jungtinės Didžiosios Britanijos karalystės ambasadorius Colinas Robertsas padėkojo konferencijos dalyviams ir svečiams už garbę dalyvauti konferencijoje. Jis pabrėžė, kad 1976 metais Helsinkio grupių įsteigimas Sovietų sąjungoje pasuko pasaulio istorijos ratą. „Pasirašius Helsinkio aktą, Sovietų sąjungoje atsirado ginklas, kuriuo buvo galima kovoti už žmogaus teises. Ironiška, bet L. Brežnevas pavadino Helsinkio akto pasirašymą vienu iš didžiausių pasiekimų, nors kaip tik Helsinkio aktas sukūrė galimybę Sovietų sąjungos aktyvistams ir vakarų valstybėms - akto signatarėms - inicijuoti procesą, ypač daug prisidėjusį prie Sovietų sąjungos griūties.

Trisdešimtmečio minėjime galima pagerbti visuos tuos, kurie gyveno Sovietų sąjungoje, kurie dalyvavo Helsinkio grupių veikloje, rizikuodami savo laisve ir gyvybe. Jie kovojo už pagrindinį tikslą žmogaus teises. Gimę laisvoje visuomenėje, mes sunkiai galime išsivaizduoti, kiek drąsos tuo metu reikėjo žmonėms. JAV archyvuose yra daug išverstų į užsienio kalbas ir paviešintų dokumentų, tarp kurių ir Maskvos Helsinkio grupės dokumentai. Skaitydami juos šiurpstame.

Sunku suvokti, kiek jėgų ir pastangų reikėjo šiai kovai. Beje, tiek pat pastangų buvo dedama siekiant sunaikinti Helsinkio grupes visoje Sovietų sąjungoje.

Lietuvos Helsinkio grupė vadovavo disidentiniam judėjimui, nes Lietuva kovojo ne tik už žmogaus teises, bet ir už savo laisvę. Dėl šios priežasties Lietuvos disidentinis judėjimas buvo pats aktyviausias iš visų disidentinių judėjimų Sovietų sąjungoje.

Neabejotina, kad visos Helsinkio grupės kovojo už tautų laisvę, kaip neabejotina, kad Lietuvos grupė kovojo ir už atskirų tautybių laisvę pačioje Lietuvoje, t.y. už rusų, totorių, lenkų, baltarusių ir karaimų laisvę. Visi žinojo, kokio tikslo siekiama.

Ir, trečia, mes suvokėme, kiek daug ir kaip sudėtinga buvo kovoti. Vakarų Europos šalyse gyvenantys žmonės mano, kad taip ir turėjo būti. Dėl to savo, ypač Europos Sąjungos šalyse, turime budriai stebėti procesus, kurie vyksta kovojant už žmogaus teises, nes tautos, kovojančios už žmogaus teises, kartais atsiduria sudėtingoje situacijoje.

Lietuva - laisva valstybė. Čia gerbiamos žmogaus teisės. Tačiau kitose buvusios Sovietų sąjungos šalyse deja, tebevyksta didelė kova už jas”.

LR Seimo pirmininkas Viktoras Muntianas (tribūnoje), Didžiosios Britanijos Karalystės ambasadorius Colin Roberts ir Lietuvos Helsinkio grupės signataras Viktoras Petkus (dešinėje)

Helsinkio grupių veikla politikos ir istorijos vertinimu

Profesorius Saulius Katuoka akcentavo pagrindinius tarptautinės teisės principus, Helsinkio pasitarimo baigiamojo akto įtaką valstybių politikai, nusakė Europos saugumo ir tarptautinio bendradarbiavimo gaires ekonomikos, mokslo, technologijos, aplinkos apsaugos sferose.

„Tarptautinės teisės doktrinoje vertinama ypač ta Baigiamojo akto dalis, kurioje buvo įtvirtinti principai, jais, vystydamos bendradarbiavimą, valstybės išipareigojo vadovautis. Šis aktas buvo sudarytas anglų, ispanų, italų, rusų, prancūzų ir vokiečių kalbomis. Jame suformuluoti pagarbūs tautų lygiateisiškumo ir tautų teisės spręsti savo likimą principai. Dėl šios priežasties minėtu laikotarpiu ir suaktyvėjo tautinio išsivadavimo judėjimas bei judėjimas už žmogaus teises, už minties, sąžinės, religijos ir įsitikinimų laisvę”.

Apie žmogaus teisių istoriją

Lietuvos Helsinkio grupės steigėjas ir ilgametis jos vadovas Viktoras Petkus savo kalboje paminėjo, kad jau 1933 metais gruodžio 20 d. Kaune veikė žmogaus globos bei kitos žmogaus teises ginančios draugijos. Bet jų darbą nutraukė Lietuvą okupavę bolševikai, liepos 11d. suėmę, o liepos 13 d. Kauno kalėjime nukankinę Žmogaus globos draugijos pirmininką Juozą Tomkų.

„Prieškario Lietuvoje žmogaus teisėmis labai domėtasi. 1933 metais buvo išverstas šumerų kodeksas apie žmogaus teises. Lietuvos žmonės įgijo galimybę susipažinti su žmogaus teisėmis, kurios buvo reglamentuojamos dar prieš 4200 metų. Jau tada šumerai rūpinosi, kad našlitis netaptų galingo žmogaus grobiu, kad našlė netaptų turtingo žmogaus auka. Šumerai mokėsi gerbti tiesą, santarvę, teisingumą ir gėrį. Kitame, praplėstame, šumerų kodekse jau buvo kalbama apie asmens teises ir pripažįstama, kad reikia jomis rūpintis, ypač tomis teisėmis, kurių personalinėje visuomenėje turi būti laikomasi. Tik tuo atveju, jeigu pripažįstama asmens vertė, galim a kalbėti ir apie asmens teisę. Kolektyvizme neįmanoma jokia demokratija.

O naujaisiais laikais tą mintį iškėlė 1789 metais rugpjūčio

Viktoras Petkus

26 d. Prancūzijos tautinis susirinkimas.

Sis susirinkimas nepaskelbė jokios naujovės, bet davė pradžią naujai Prancūzijos konstitucijai, kurioje įsivyravo principinė nuostata, jog asmuo turi pirminę ir didesnę teisę negu valstybė, nes pastarosios uždavinys yra tik tas teises saugoti.

Tai nenauja mintis. Prieškario Lietuvoje šios mintys buvo platinamos mokyklų vadovėliuose. Ir rusiškieji, ir vokiškieji okupantai nesiskaitė su žmogaus teisėmis, nepaisė jų. Karo metu negalėjo būti ir kalbos apie elementariausias žmogaus teises.

Apmaudu, kad lietuvių tauta dėl informacijos stygiaus nežinojo, jog Teherano konferencijos metu TSRS įžūliai pareiškė nesilaikysianti rytinių valstybės sienų. V.Čerčiliui pamėginus prieštarauti, J. Stalinas triukšmingai apvertęs kėdę ir pareiškęs, kad jam nėra kas veikti šioje konferencijoje, kad pasaulio likimas sprendžiamas fronte. Taigi Jaltos ir Potsdamo konferencijose mėginimai susitarti buvo beviltiški. Konferencijai surengti buvo siūlomos 7 vietos. J. Stalinas numojęs į visus pasiūlymas ir pasakęs, kad konferencija būsianti ten, kurs jis nurodysiąs. Taip ir buvo. Kaip tik dėl šios priežasties Rytų ir nemaža dalis Centrinės Europos atsidūrė TSR įtakos sferoje.

Šių dalykų nežinodamas, mūsų tautos jaunimas manė, kad ginkluotu pasipriešinimu galima išspręsti Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės klausimą.

O šis klausimas jau buvo išspręstas. Pokario Europoje niekas nieko neklausė ir niekieno norų nepaisė.

Mes Sibire, žinoma, galvojome kitaip. Mes svarstėme, kaip išsilaikyti, kaip nepasiduoti totalitarizmui ir nenulenkti jam galvos. Turėjome bendraminčių rusų. Rusijoje visada buvo žmonių, kurie nenulenkė galvos, o kovojo už laisvę ir tiesą. Tąkart jie sakė mums: tikėkim e beviltišku reikalu. Ir tikėjome. Juk ne tai svarbiausia, kad Lietuvoje, nutilus partizanų šūviams, nebeliks laisvės. Svarbiausia buvo išsaugoti sveiką tautos sąmonę, valstybės atkūrimo tikslą. Daug svarbiau buvo nevergauti dvasia, pajėgti pasipriešinti blogybei, kuri prislėgė Rytų ir Centrinę Europą. Mums buvo nesvarbu, sulauksime ar ne sulauksime laisvės. Mūsų tikslo esmė buvo ta, kad atėjo metas ginti tiesą ir žmogaus teises, kad nevalia likti nuošalyje.“

V. Petkus paminėjo, kad mintis kurti visuomenines

Helsinkio grupės priklauso akademikui Andrejui Sacharovui, todėl pirmoji grupė susikūrė Maskvoje 1976 metų gegužę, o tais pačiais metais Maskvos grupės pavyzdžiu pasekė Ukrainos, Lietuvos, o 1977 metais Armėnijos Helsinkio grupės.

Lietuvos Helsinkio grupės nariai-steigėjai buvo kunigas Karolis Garuckas, fizikos mokslų daktaras Eitanas Finkelšteinas, poetė, pedagogė, buvusi politinė kalinė Ona Lukauskaitė-Poškienė, buvęs politinis kalinys Viktoras Petkus ir poetas, vertėjas Tomas Venclova.

Helsinkio grupių judėjimas apėmė net 28 valstybes.

„Mes palaikome ryšius su visomis veikiančiomis grupėmis“, - tęsė Viktoras Petkus. „Vilniuje jau tris kartus vyko žmogaus teisių suvažiavimai, kuriuose aktyviai dalyvavo įvairių valstybių Helsinkio grupių atstovai.

Šios grupės sugebėjo pakilti virš tautinio ir konfesinio požiūrio į bendro humanistinio ir valstybinio mąstymo plotmę. Tam ypač tinka didžiojo rusų mąstytojo ir F. Dostojevskio žodžiai: „Visų užmirštasis ir pats paskučiausias žmogus taip pat yra žmogus ir jis vadinasi tavo brolis“.

Keturi Helsinkio grupės vertinimo aspektai

Pasaulyje plačiai žinomas poetas, vertėjas, literatūros kritikas ir publicistas, Jėlio (JAV) universiteto profesorius Tomas Venclova pasveikino konferencijos dalyvius ir pasidalijo prisiminimais:

„Prieš 29 metus, kada Lietuvos nepriklausomybė buvo dar tik tolimos ateities reikalas, o tokių susirinkimų kaip šis negalėjome net įsivaizduoti, esu kalbėjęs apie Lietuvos Helsinkio grupės veiklą Čikagoje, Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK' o) Seime. Tada minėjau faktą, kad Lietuvos Helsinkio grupė susilaukė viso demokratinio pasaulio, taip pat JAV senato ir atstovų rūmų, pritarimo. Sakiau, jog mano paties dalyvavimas grupėje buvo minimalus, mažesnis negu bet kurio kito, todėl man ši garbė absoliučiai nepridera. Antra vertus, todėl man ir ne gėda išreikšti pasididžiavimą grupės veikla.

Šiandien galiu tik pakartoti šiuos žodžius. Tada sakiau, kad Sovietų sąjungos valstybinė politika neabejotinai eina prieš srovę ir neturi ateities. Visagalė biurokratija netrukus pajus, kad jos aukso amžius negrįžtamai baigėsi. Jau dabar ji tai junta, kad nėra nebekontroliuojama, nors ją kontroliuoti kol kas ryžtasi tik maži nevengiančių kritikuoti žmonių būreliai.

Ateitis priklauso žmogaus teisių idėjai, kuri šiandien darosi nemažiau patraukli negu socialinės

Tomas Venclovas

lygybės idėja. Kaip ir anoji, tikėkimės, ši sėkmingiau ir giliau pakeis istorijos bėgsimą. Su tuo mes ir siejome Lietuvos išsivadavimo viltį.

Ne tik eiliniam stebėtojui, bet ir istorikui kartais atrodo, jog pasipriešinimas totalitariniam režimui Lietuvoje kurį laiką buvo nutrūkęs. Tarp partizanų karo pabaigos

ir Sąjūdžio esą plyti spraga, kurią užpildo nebent tylioji kultūrinė rezistencija, deja ne sykį paženklinta konformizmu ir prisitaikymu.

Iš tikrųjų taip nėra. Kad išliktų tauta ir normali visuomenė, o ji Lietuvoje išliko, nors buvo gerokai sužalota, pasipriešinimas neturi nutrūkti nė vieną akimirką.

Lietuvos Helsinkio grupė, šalia pogrindžio spaudos, buvo viena iš tokių pasipriešinimo grandžių. Ji gal net sėkmingiau už daugelį kitų bandymų įveikė tylos ir melo kiautą, dengusį tuometinę Lietuvą.

Tai, kad grupė surizikavo veikti atvirai, padarė itin didelį įspūdį už Lietuvos ribų. Pirmą kartą per daugelį metų buvo pademonstruota, kad Lietuvoje esama žmonių, kuriems demokratijos principai yra svarbiau už asmeninį saugumą, kitaip tariant, buvo pademonstruota, kad normali visuomenė Lietuvoje nėra nei mirusi, nei sutriuškinta, - tai pirmiausia, ką verta atsiminti kalbant apie Lietuvos Helsinkio grupę.

Mūsų programa buvo legalistinė ir pliuralistinė. Lietuvos pogrindyje egzistavo tautinės ir katalikiškos srovės, mes joms, be abejonės, simpatizavome, ir mūsų veikla su jų veikla neabejotinai siejosi. Tačiau svarbiausias mūsų veiklos akcentas buvo ne tautinis ir ne konfesinis. Mūsų prioritetas buvo žmogaus teisės, iš kurių logiškai išplaukia ir valstybinė nepriklausomybė, ir visavertis tautinis gyvenimas, ir mažumų plėtotė, ir sąžinės bei tradicinės ir netradicinės kultūros laisvė.

Tironija reiškia ne tik beviltišką pilkumą, ne tik akmeniu verčiančią baimę, bet ir teisinį bei moralinį chaosą. Stengėmės jai iškelti kaip priešpriešą žmogiškąjį orumą, įstatymų laikymąsi ir idealią naujų neginčijamai teisingų įstatymų valdžią. Mėginome parodyti, kad tas uždavinys vienodai svarbus kairiajam ir dešiniajam, tikinčiajam ir netikinčiajam, lietuviui ir nelietuviui.

Grupę sudarė skirtingi, kartais net priešingų pažiūrų žmonės, ir visi jie sugebėjo bendradarbiauti, neprarasdami pakantumo ir pagarbos vienas kitam. Taigi grupė buvo ne kokia nors partija, o veikiau mažytis demokratinio Seimo arba tiesiog demokratinės visuomenės modelis, - tai antras dalykas, kurį verta prisiminti, kalbant apie Lietuvos Helsinkio grupę, nes tai ypatingai svarbu šiandieninei Lietuvai.

Lietuvos Helsinkio grupė buvo ne tik Lietuvos reiškinys. Ji natūraliai virto bendro Rytų ir Centrinės Europos sąjūdžio dalimi. Ji buvo analogiška kiek vėliau už ją atsiradusiems lenkų darbininkų gynimo komitetui, čekų chartijai 77, taip pat vengrų ukrainiečių, latvių, estų, gruzinų, armėnų, baltarusių ir rusų demokratinėms sąjūdžiams.

Grupė stengėsi įveikti užsidarymą savo krašto ribose ir savo kambario rūpesčiuose, nes įveikti totalitarizmą, jau tada buvo aišku, galima tik bendromis visų jo aukų jėgomis. Pridursiu, kad pavojus demokratijai galima įveikti tik bendromis demokratinų šalių ir bendruomenių jėgomis, -tai

trečia, ką verta prisiminti, kalbant apie Lietuvos Helsinkio grupę.

Šiandien mes reiškiamo pagarbą tiems Helsinkio grupės nariams, kurių nebėra tarp mūsų - Onai Lukauskaitei-Poškieniui ir kunigui Karoliui Garuckui. Taip pat tiems, kurie sumokėjo už savo drąsą itin aukštą kainą, - pirmiausia grupės steigėjui ir vadovui Viktorui Petkui, grupės bendraminčiams ir rėmėjams, tokiems kaip velionis monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas ar kunigas Stanislovas Dobrovolskis, grupės įkvėpėjams ir bičiuliams kitose šalyse, tarp kurių Andrejus Sacharovas, Sergejus Kovaliovas, velionis Aleksandras Ginsburgas, Jurijus Orlovas, Anatolijus Ščaranskis, Jacekas Kuronis ir Adamas Michnikas, taip pat šioje salėje drauge su mumis esanti Liudmila Aleksejeva. Jų gyvenimas rodo, kad žmogus geriausiai pajėgia veikti istoriją ne politinėmis doktrinomis ar ideologijomis, ne valdžios ar turto galia, o tiesiog asmeniniu pavyzdžiu, - tai ketvirta, ką verta prisiminti, kalbant apie Lietuvos Helsinkio grupę.

Konferencijos dalyviams ir svečiams Helsinkio grupės signataro Eitano Finkelšteino sveikinimą perskaitė Viktoras Petkus.

Minėjimas tęsiasi Sausio 10 dieną Vilniaus rotušėje

Kitą dieną konferencijos dalyvius ir svečius sveikino Vilniaus mero pavaduotojas Vitas Karčiauskas.

Vilniaus universiteto istorijos fakulteto atstovas Egidijus Jaseliūnas supažindino konferencijos dalyvius su Lietuvos Helsinkio grupės veikla bendrame Lietuvos pasipriešinimo kontekste, o to paties istorijos fakulteto atstovas doktorantas Arūnas Streikus pasakojo apie katalikų bažnyčios atstovavimą Lietuvos Helsinkio grupėje.

Į dalyvius kreipėsi Vyskupas Juozas Tunaitis. Jis pasidalijo prisiminimais apie kunigą Bronių Laurinavičių, apie jo gyvenimą ir begalinį darbštumą, statant bažnyčias. Prisiminė, kaip kunigas iš geležinkelio stoties tiesiai iš vagonų pats dviračiu vežiojęs cemento maišus į vykstančią bažnyčios statybą. Paminėjo šio žmogaus begalinį entuziazmą ir meilę žmonėms, jo nenumaldomą poreikį skelbti tiesą ir teisingumą.

Apie Helsinkio grupės steigėją kunigą Karolį Garucką

Dr. Donata Mitaitė, Tomas Venclova, Vilniaus mero pavaduotojas Vitas Karčiauskas ir Viktoras Petkus

Maskvos Helsinkio grupės atstovė Liudmila Aleksejeva

pasakojo buvęs politinis kalinys, Lietuvos Helsinkio grupės narys žurnalistas Stasys Stungurys. Jis prisiminė ir savo lageriuose praleistas dienas,- knygynuose jau pasirodė S. Stungurio prisiminimų knyga „Ilgesio žodžiai iš gulago”.

Savo žiniomis apie Lietuvos Helsinkio grupės steigėją Oną Lukauskaitę Poškienę dalijosi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto doktorantė Dalia Striogaitytė.

Konferencijos dalyvius sveikino užsienio šalių Helsinkio grupių atstovai

Maskvos Helsinkio grupės narė - steigėja, istorikė, kovotoja už žmogaus teises, nuo 1996 m Maskvos grupės pirmininkė, 1998-2004 m. Tarptautinės Helsinkio federacijos prezidentė Liudmila Aleksejeva padėkojo už pakvietimą į šį itin svarbų renginį. Ji pasakė, jog kaip tik Lietuvos Helsinkio grupės minėjimo dieną į priėmimą ją kvietęs Rusijos Federacijos prezidentas Vladimiras Putinas. Tačiau Maskvos atstovė pasirinkusi Lietuvą ir savo draugus, o vizitą pas Rusijos prezidentą atidėjusi vėlesniam laikui.

Liudmila Aleksejeva pažymėjo, jog pernai minėjo Maskvos Helsinkio grupės, po to Ukrainos, Armėnijos, Gruzijos trisdešimtmetį. „Tai mūsų šeima,-visos grupės įsisteigė viena po kitos.

Ji pažymėjo, kad Lietuvoje buvo geresnės sąlygos pasipriešinimui, nes Lietuva Sovietų sąjungoje atsidūrė ne savo valia, kad Lietuva rėmėsi aktyviu Lietuvos katalikų judėjimu, stipriomis socialdemokratinėmis nuotaikomis.

Šiandien Helsinkio grupės jau egzistuoja 38 šalyse. Visos jos - ESBO partnerės, kurias vienija tarptautinė Helsinkio federacija.

Liudmila Aleksejeva pažymėjo, kad Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės sėkmę neabejotinai sąlygojo visų Helsinkio grupių veikla. Vakar ji susitikusi su Viktoru Petkumi ir prisipažinusi, jog nesitikėjo, kad Lietuvos Helsinkio grupės trisdešimtmetį švęs nepriklausomos Lietuvos Respublikos Seime.

„Mes tada negalėjome net pagalvoti apie tai”.

Buvęs politinis kalinys, Latvijos pasipriešinimo judėjimo dalyvis, aktyviai bendradarbiavęs su Lietuvos Helsinkio grupe, Latvijos nepriklausomybės atkūrimo signataras,

1991-ųjų metų Latvijos parlamento narys Insas Calitis prisiminė, kaip Viktoro Petkaus pavedimu vyko į Gruziją, -ten irgi įsisteigė Helsinkio grupė. Jis prisistatęs gruzinams nuo Lietuvos Helsinkio grupės, suradęs daugelio Gruzijos disidentų adresus. Tbilisyje susipažinęs su vykdomais žmogaus teisių pažeidimais, gyventojų nuotaikomis, aptaręs būsimus Helsinkio grupės aktyvistų areštus, aplankęs butus, kuriuos buvo padarytos kratos, o grįžęs į Vilnių, Lietuvos Helsinkio grupei pateikęs atskaitą apie žmogaus teisių padėtį Gruzijoje.

Buvęs politinis kalinys ir Estijos pasipriešinimo judėjimo dalyvis, ornitologas, buvęs Estijos parlamento narys, daugelio Estijos ir užsienio visuomeninių organizacijų garbės narys Mart Niklus po konferencijos dalyvių pasveikinimo pasakė, jog negalima užmigti ant laurų, negalima nesidomėti žmogaus teisių pažeidimais, kurie vyksta kitose šalyse.

Svečias siūlė paskelbti tarptautinę kovos su komunizmu dieną. O baigdamas kalbą, padovanojo LR Seimo atstovui Audroniui Ažubaliui knygą apie 1940-1945 metų Estiją. Tai iš okupacijos ir kovos už Estijos laisvę muziejaus rinkinių sudaryta knyga.

Knyga „Lietuvos Helsinkio grupė. II dalis”

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas Vytautas Budnikas pristatė knygos „Lietuvos Helsinkio Grupė” II dalį. Kalbėtojas pažymėjo, kad knyga iliustruoja šioje salėje esančių Helsinkio grupės narių ir jų bendraminčių veiklą Lietuvai itin svarbiais nepriklausomybės atgavimo metais. Antrasis tomas pradėdamas 1980 m. Lietuvos Helsinkio grupės laišku TSRS generaliniam sekretoriui Leonidui Brežnevui dėl susidorojimo su rašytoju Tomu Venclova, Viktoru Petkumi, Algirdu Statkevičiumi ir Vytautu Skuodžiu. Laišką Pasirašė Ona Lukauskaitė-Poškienė, kun. Bronius Laurinavičius ir Mečislovas Jurevičius.

Knygos antrame tome sudėti Helsinkio grupės pareiškimai, jaunuolių, atsisakiusių tarnauti okupacinėje kariuomenėje laišakai, grupės narių straipsniai ir interviu. Yra JAV Helsinkio komisijos pareiškimas dėl Lietuvos Helsinkio grupės veiklos ir 1988 metų pareiškimas TSRS prezidentui Michailui Gorbačioviui dėl tikėjimo laisvės bei daugelis kitų dokumentų, kurie susiję su mūsų dienomis.

Leidėjų įsitikinimu, ši knyga svarbi ateinančioms kartoms, mokslo ir istorijos tyrinėtojams, kaip

Konferencijos metu

šaltinis, nurodantis, kas buvo daroma Lietuvai siekiant susigrąžinti nepriklausomybę bei laikotarpiu, kai Lietuvai nepriklausomybę pavyko atgauti.

„Mes visi didžiuojamės žmonėmis, kurie, ačiū Dievui, sėdi šioje salėje, didžiuojamės ir tais, kurių tarp mūsų dėl įvairių priežasčių nėra, kurie nūnai jau išėję Anapilin. Šiandien dar sunku įvertinti daugelį nesenos praeities įvykių, žvilgtelėti į juos per laiko atstumą ir apibendrinti. Istorikai ir tyrinėtojai po kelių dešimtmečių mėgins atkurti mūsų vaikams ir vaikaičiams okupuotos Lietuvos įvykius ir joje vykusią disidentinę kovą.

Knygoje skelbiamus dokumentus rašė žmonės, šventai įtikėję tvarka ir bendražmogiškuoju teisingumu. Jie skelbė savo reikalavimus TSRS okupacinei valdžiai, Europos ir viso pasaulio šalims ne vien tikėdami teisingumu, kuri ryškiausiai apibrėžė Visuotinė žmogaus teisių Deklaracija. Jie siekė to teisingumo ir rėmėsi svarbiais tarptautiniais žmogaus teisių dokumentais, tarp kurių ir visiems žinomas Helsinkio pasitarimo baigiamasis aktas.

Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, jau 16 aisiais jos savarankiško gyvenimo metais, žmonės ir vėl pasigenda teisingumo: apmaudu, bet šiandien Lietuva dar nesukūrė geros teisinės sistemos. Iki šiol mes neturime savarankiškų ir nepriklausomų teismų, o mūsų teisėtvara tebėra politizuota.

Konferencijos metu

Konferencijos metu

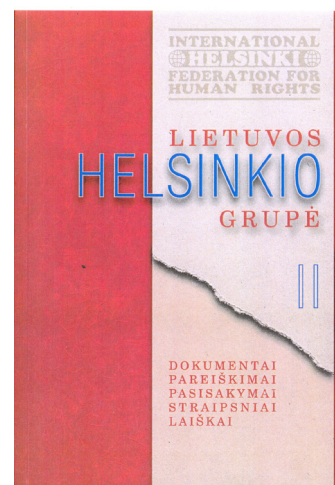
Maskvos Helsinkio grupės atstovė Liudmila Aleksejeva

Vyskupas
Juozas Tunaitis

Lietuva - vienintelė Europos Sąjungos valstybė, kurioje nėra nei teismo tarėjų instituto, nei teismuose visuomenės atstovų, todėl visuomenė negali kontroliuoti teismų. Daugelis teisėjų vis dar gina valstybės interesus, nors turėtų būti neutralūs ginčų arbitrai ir teisės viršenybės bei pamatinių žmogaus teisių principų įgyvendintojai. Iš pirmo žvilgsnio mes didžiuojamės savo Konstitucija, tačiau ši Konstitucija neleidžia išsivijos lietuviui turėti dvigubą pilietybę. Paradoksas, bet lietuvis neturi teisės būti Lietuvos piliečiu! Gal todėl Lietuvos piliečiai masiškai palieka mūsų valstybę ir išvažiuoja svetur laimės ieškoti? Mūsų Respublikos Konstitucinis Teismas, kuris privalo ir aiškinti Respublikos Konstitucijos taikymą ir teisės aktų atitikimą Konstitucijai, pats pamažu klimpsta į politiką. Bėda ta, kad, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, susilpnėjo užsienio organizacijų domėjimasis žmogaus teisėmis mūsų valstybėje. Pasigendame Užsienio bendraminčių paramos, nes bet kokia valdžia, bet kuri valstybės institucija, palikta be dėmesio, išsigimsta. Valdžiai reikalinga visuomenės priežiūra, o ši priežiūra daug stipresnė ir efektyvesnė, kai ją palaiko tarptautinių organizacijų ir bendraminčių dėmesys visame pasaulyje.

Konferencijos dalyviams buvo pateiktas knygos signalinis egzempliorius „Lietuvos Helsinkio grupė“ II dalis. Knygos tiražas bus atspausdintas po konferencijos.

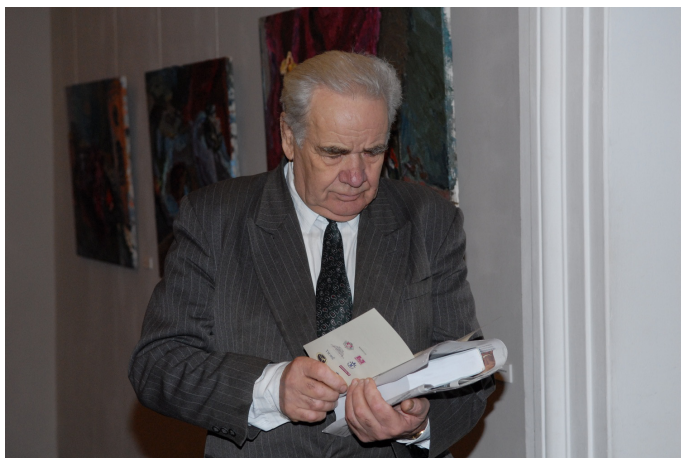
Knyga „Lietuvos Helsinkio grupė“ II-a dalis

Latvijas Helsinkio grupės narys, buvęs politinis kalinys ir Latvijos pasipriešinimo judėjimo dalyvis Insas Calitis

Po knygos pristatymo

Konferencijoje daug kalbėjo buvę disidentai ir politiniai kaliniai. Būta kritiškų nuomonių apie dabartinę Helsinkio grupės veiklą. Pareikšta pastabų Viktorui Petkui dėl jo neva dviprasmiškos pozicijos valdančiosios partijos ir atskirų politikų atžvilgiu.

Tačiau Viktoras Petkus priekaištus atrėmė tais pačiais argumentais, kurių pagrindu prieš 30 metų visoje Sovietų sąjungoje būrėsi Helsinkio grupės ir kuriuos savo kalboje paminėjo Tomas Venclova: „Helsinkio grupės prioritetas buvo ir yra žmogaus teisės, iš kurių logiškai išplaukia ir valstybinė nepriklausomybė, ir visavertis tautinis gyvenimas, ir mažumų plėtotė, ir sąžinės bei tradicinės ir netradicinės kultūros laisvė. Grupė kaip priešpriešą asmeninėms ir politinėms ambicijoms visada stengėsi išskelti žmogiškąjį orumą, įstatymų laikymąsi, ir idealią

naujų neginčijamai teisingų įstatymų valdžią. Helsinkio grupėje visada galėjo veikti net priešingų pažiūrų žmonės, sugebantys bendradarbiauti neprarasdami pakantumo ir buvo ir yra žmogaus teisės, iš kurių logiškai išplaukia ir valstybinė nepriklausomybė, ir visavertis tautinis gyvenimas, ir mažumų plėtotė, ir sąžinės bei tradicinės ir netradicinės kultūros laisvė. Grupė kaip priešpriešą asmeninėms ir politinėms ambicijoms visada stengėsi

Liudmila Aleksejeva ir Vilniaus miesto kultūros skyriaus vedėjas Vytautas Toleikis pertraukos metu

iškelti žmogiškąjį orumą, įstatymų laikymąsi, ir idealią naujų neginčijamai teisingų įstatymų valdžią. Helsinkio grupėje visada galėjo veikti net priešingų pažiūrų žmonės, sugebantys bendradarbiauti neprarasdami pakantumo ir pagarbos vienas kitam”. Tai buvo visos konferencijos ir minėjimo moto.

Tiesa, šventės pabaigoje nuskambėjo buvusio disidento Vytauto Skuodžio priekaištai Helsinkio grupės veiklai. Vėliau ir vietinėje spaudoje šmėstelėjo grupės darbus neigiantys ir nuoskauda persunkti šio buvusio disidento rašiniai. Su neslepiamu reikšmės sumenkinimu jis paminėjo ne „Venclovų namus-muziejų”, bet neva egzistuojantį „Antano Venclovos memorialinį kabinetą”. Praeities nuoskaudas nelengva nuslopinti. Teisingumo dėlei verta pridurti, kad dar 2004 m. birželio 17 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos kolegija nutarimu Nr.21-751 pakeitė Antano Venclovos memorialinio kabineto pavadinimą į Venclovų namus-muziejų. Bet ne tai svarbiausia. Bet kokia nuoskauda, ypač asmeninio

Vyskupas Juozas Tunaitis ir buvęs disidentas Petras Cidzikas pertraukos metu

Lietuvos Helsinkio grupės signatarai profesorius Tomas Venclova ir Viktoras Petkus

Stankevičiui, Vilniaus miesto savivaldybės kultūros skyriaus vedėjui Vytautui Toleikiui ir kitiems. Redakcija taip pat dėkoja UAB „Pozicija“, padėjusiai išleisti ir atspausdinti Konferencijos medžiagą.

“Pozicijos” inf.

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

2007 m. sausio 16 d.
Vilnius

Dėl įvykdytų mirties bausmių Irake

reikšmingumo aitrinama, negali užgožti atgautos Lietuvos laisvės ir jos tarptautinio pripažinimo. Bėlieka tikėtis, kad teisingiausių įvertinimą buvusiems kovotojams už žmogaus teises, neabejotinai suteiks ateinančios kartos. Šiaip ar taip šventė praėjo labai pagarbiai ir iškilmingai.

Vakare Vilniaus meras Artūras Zuokas konferencijos dalyviams ir svečiams surengė iškilmingą vakariene, įteikdamas kiekvienam po atminimo dovaną apie Vilnių ir konferencijos nuotraukų rinkinį.

Konferenciją rengė Vilniaus memorialinių muziejų direkcijos Venclovų namai-muziejus kartu su Lietuvos Helsinkio grupe ir Lietuvos žmogaus teisių asociacija.

Rengėjai dėkojo už paramą renginiui LR Seimo vadovams, Seimo užsienio ryšių skyriaus darbuotojui Rimantui

2006 m. gruodžio 30d. Irako karinės žvalgybos būstinėje Bagdade šių gyvenamame El Kazimijos kvartale buvo įvykdyta mirties bausmė S. Husseinui. Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komitetas pasisako prieš mirties bausmę, nesiekiamu neduotais teisėtai iš žmogaus gyvybę prievarta. Mirties bausmė kaltam asmeniui yra nesuderinama su demokratija, Katalikų Bažnyčios ir daugumos Europos Sąjungos valstybių vertybėmis. Įvykdyta mirties bausmė S. Husseinui ne tik kad nepadės atkurti teisingumo, bet gali dar labiau supriešinti visuomenę, pakurstyti smurtą Irake.

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komitetas

Lietuvos Helsinkio grupės steigėjai, grupės nariai, rėmėjai ir užsienio šalių Helsinkio grupių atstovai

Vyriausiasis redaktorius Vytautas BUDNIKAS. Numerį parangė Antanas Mačianskas
Redakcijos adresas: Laisvės pr.60, LT-05120 Vilnius.
Tiražas 1500 egz.

Leidžia Lietuvos žmogaus teisių asociacija. LŽTA Garbės primininkas Viktoras PETKUS, LŽTA pirmininkas Vytautas BUDNIKAS.
Laisvės pr.60-302, LT-05120 Vilnius. Tel. 5 2429051; faksas: 5 2460752; komitetas@lzta.lt; www.lzta.lt